

УДК 347.961.71

В. В. Сергієнко

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ОПЛАТИ ЗА ТЕПЛОВУ ЕНЕРГІЮ

Розкрито проблеми, що виникають у житлово-комунальній сфері у процесі оплати за надані послуги теплопостачання споживачам. Розглянуто питання належного регулювання оплати за спожиту теплову енергію та запропоновано шляхи його вирішення.

Перехід України до ринкової економіки виявив безліч проблем, які виникають у процесі регулювання відносин вартісного характеру між учасниками цих відносин. Ринкові перетворення торкнулися усіх сфер суспільного буття, що у свою чергу вимагає більш ретельного законодавчого регулювання виникаючих суспільних відносин.

Відповідно до Конституції України держава повинна забезпечити громадян та осіб, які проживають на території України, належним рівнем життя і комфортним проживанням [1].

Враховуючи те, що в умовах ринкової економіки більшість відносин між учасниками оформляються на основі цивільно-правового або господарського договорів, питання особливостей порядку виконання взятих на себе зобов'язань сторонами є актуальним.

Особливо актуальним є питання регулювання відносин у сфері постачання та споживання енергії. У першу чергу це викликано тим, що в системі енергопостачання регулювання відносин здійснюється низкою договорів, не закріплених у Цивільному кодексі України [2]. Отже, постає питання про порядок і особливості не тільки їх укладення, а й їх виконання. Особливо актуально стоїть останнім часом питання особливостей оплати за споживану енергію, і це викликано тим, що постачання енергії здійснюється на підставі договорів різного виду із залученням посередників.

Мета статті полягає у вирішенні питання належного регулювання оплати за спожиту теплову енергію та окресленні шляхів його вирішення.

Проблемою оплати за спожиту енергію в різний час займалися вітчизняні та іноземні вчені – юристи та економісти, В. М. Василенко, В. М. Гайворонський, С. Гібсон, Г. А. Знаменський, М. Кемпер, В. К. Мамутов, В. С. Мартем'янов, К. Маттіс, О. О. Чувпило та ін.

Під час формування договірних відносин із постачання тепловою енергією умова про оплату за споживану енергію відповідно до Закону України «Про житлово-комунальні послуги» віднесена до істотних [3]. Так, відповідно до п. 5 ст. 20 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» споживач зобов'язаний своєчасно, у встановлений договором строк, вносити оплату за спожиті житлово-комунальні послуги. Оплата за спожиту теплову енергію є

складовою частиною оплати за комунальні послуги, що надаються підприємствами, організаціями житлово-комунального господарства, яку зобов'язані оплачувати всі категорії споживачів: як винаймачі житлових приміщень, так і власники житлових та нежитлових приміщень у багатоквартирних будинках.

Оплата за спожиту теплову енергію (тепло) відповідно до ст. 32 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» нараховується щомісячно відповідно до умов договору. Її розмір розраховується, виходячи з розміру затверджених цін і тарифів, помножених на показання приладів обліку, а у разі відсутності приладів обліку – виходячи із затверджених в установленому порядку норм.

Враховуючи той факт, що здійснення поставок теплової енергії відбувається не тільки теплогенеруючими підприємствами, а й посередниками, то для забезпечення захисту інтересів кінцевого споживача питання оплати за спожиту теплову енергію вимагає особливого регулювання. На наш погляд, враховуючи те, що теплопостачання споживачів регулюється спеціальним Законом України «Про теплопостачання» [4], цей Закон повинен регулювати питання порядку оплати за теплову енергію, причому як у випадку поставки її за прямими договорами, так і з використанням посередника – керуючої організації, підприємства.

У Законі України «Про теплопостачання» питанню взаєморозрахунків за спожиту теплову енергію не присвячено жодної спеціальної норми. Тільки в обов'язках споживача вказується на необхідність своєчасної оплати за спожиту теплову енергію. Такий стан справ у частині регулювання відносин з оплати споживаної теплової енергії на рівні Закону створює безліч проблем, особливо під час здійснення поставок тепла через посередника – керуючу організацію.

Законом України «Про теплопостачання», «Про житлово-комунальні послуги» також не врегульовані відносини в частині особливостей здійснення оплати в багатоквартирних житлових будинках, що зараз породжує безліч протиправних дій з боку теплопостачальних організацій (наприклад, відключення цілої групи споживачів від теплопостачання через несплату за тепло одним або кількома мешканцями, що проживають у багатоквартирному житловому будинку).

Проблеми порядку оплати за спожиту теплову енергію не врегульовувалися і з прийняттям постанови Кабінету Міністрів України, якою затверджено Правила надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення [5]. Ці правила, також як і спеціальні закони, питанню особливостей оплати належної уваги не приділили.

У той же час слід зазначити, що постачання теплової енергії для споживачів повинно здійснюватися відповідно до укладених договорів. Отже, питання порядку здійснення оплати за спожиту енергію має бути врегульоване на рівні локального акта (договору), прийнятого учасниками цих правовідносин. Але враховуючи те,

що регулювання відносин між постачальником і споживачем відповідно до положень Законів України «Про теплопостачання», «Про житлово-комунальні послуги» повинно здійснюватися на основі типових договорів, затверджених центральним органом виконавчої влади, питанню регулювання порядку оплати також не приділено належної уваги. У зв'язку з викладеним вище виникають питання:

1. Як будуть врегульовані питання, якщо споживач отримує теплову енергію через керуючу компанію і оплачує за її споживання керуючій компанії, яка не в змозі розрахуватися за цю енергію з постачальником?

2. Який порядок здійснення взаєморозрахунків за спожите тепло, якщо поставка здійснюється через агента?

3. Який порядок нарахування оплати у тому випадку, якщо в багатоквартирному будинку встановлені індивідуальні прилади обліку споживаної теплової енергії і спільний прилад обліку на весь багатоквартирний будинок, причому сума споживаної теплової енергії за показаннями індивідуальних приладів обліку не збігається з обсягом спожитої енергії за показаннями загального приладу обліку?

Для розгляду питання регулювання відносин постачання тепловою енергією визначимо для себе роль керуючої організації в управлінні багатоквартирним будинком. Управління багатоквартирним будинком має забезпечувати: сприятливі та безпечні умови проживання мешканців, належне утримання спільного майна в багатоквартирному будинку, вирішення питань користування зазначеним майном, а також надання мешканцям комунальних послуг.

Виконавцем комунальних послуг відповідно до п. 1.3 наказу Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства «Про затвердження порядку визначення виконавця житлово-комунальних послуг у житловому фонді» може бути суб'єкт господарювання, предметом діяльності якого є надання відповідних житлово-комунальних послуг, який може забезпечити виконання взятих на себе зобов'язань [6].

Таким чином, виконавцем послуги теплопостачання споживачів багатоквартирного житлового будинку може бути юридична особа незалежно від організаційно-правової форми, яка надає послуги з постачання теплової енергії, виробляє або набуває теплову енергію і відповідає за обслуговування внутрішньобудинкових інженерних систем, за допомогою яких споживачеві надаються послуги теплопостачання.

У тому випадку, якщо надання послуг з теплопостачання здійснюється через керуючу компанію або балансоутримувача, вказаний Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства [6] встановлює, що при будь-якому способі управління житловим будинком послуги теплопостачання здійснюються на підставі платного договору, що укладається між теплопостачальною організацією або балансоутримувачем з обслуговуючою організацією.

Таким чином, аналіз системи нормативно-правових актів дозволяє зробити висновок про те, що споживачами теплової енергії при наданні послуг теплопостачання через керуючу організацію мають виступати виконавці комунальних послуг (обслуговуючі, керуючі організації, балансоутримувачі). Отже, укладення мешканцями багатоквартирних будинків самостійних договорів з теплопостачальними організаціями з метою задоволення потреб теплопостачання за наявності керуючої компанії суперечить законодавству. За таких обставин і перерахування оплати за послуги теплопостачання безпосередньо теплопостачальним організаціям не може покладатися на власників житлових приміщень у багатоквартирних будинках, оскільки члени товариств власників житла не є стороною в даних договірних відносинах.

Так, заборгованість з оплати послуг теплопостачання стягується зі сторони за договором, тобто абонента, в якості якого виступає керуюча організація або балансоутримувач. Та обставина, що керуючі організації не виробляють енергію, а лише передають її мешканцям, не звільняє їх від виконання зобов'язань, передбачених в укладених ними з теплопостачальною організацією договорах, згідно з якими вони виступають споживачами енергії.

При такому стані справ розглянемо питання про наслідки невиконання зобов'язань керуючої компанії або балансоутримувача з оплати за спожиту теплову енергію, тоді як субабоненти (побутовий споживач-громадянин) оплатив керуючій компанії або балансоутримувачу за спожиту теплову енергію.

У відповідності з п. 35 згадуваної вище Постанови Кабінету Міністрів України [5] у разі несвоєчасного внесення споживачем (у нашому випадку керуючою компанією або балансоутримувачем) платежів за спожиту теплову енергію передбачається:

– стягнути неустойку (пеню) відповідно до законодавства або договором, яка у свою чергу буде спрямована управляючою організацією на витрати з надання послуг теплопостачання та відшкодована за кошти субабонентів;

– припинити надання послуг з теплопостачання до повного погашення фактичної заборгованості споживачем. Тобто якщо абонент (керуюча компанія, балансоутримувач), отримавши оплату від субабонентів, не розплатиться за спожиту енергію, то постраждають кінцеві споживачі-громадяни (субабоненти), які проживають у житловому фонді, а через відсутність зобов'язань між ними і теплопостачальною організацією пред'явити їй претензії вони не можуть, тому що перебувають у договірних відносинах тільки з керуючою організацією.

У тому випадку, якщо частина мешканців сумлінно виконують свої обов'язки по оплаті за спожиту теплову енергію, а інша частина не виконують їх належно, це не є причиною для відмови у стягненні за рахунок загального майна керуючої організації, балансоутримувача грошових коштів на користь керуючої компанії або балансоутримувача.

У разі, якщо постачання теплової енергії здійснюється без залучення керуючої організації або іншого способу управління, то обов'язки по сплаті за спожиту теплову енергію покладаються безпосередньо на мешканців будинку, з яких відповідну заборгованість можуть стягнути в самостійному порядку. Якщо частина мешканців багатоквартирного будинку сумлінно виконують обов'язки по оплаті за спожиту теплову енергію, а інша – ні, то відключення всіх мешканців від подачі теплової енергії є порушенням не тільки договірних умов, а й прав споживачів, що тягне за собою певні наслідки для теплопостачальної організації та може розцінюватися як неналежне виконання зобов'язань.

Отже, виходячи з викладеного вище, стає очевидним, що для вирішення питання належного регулювання оплати споживаної теплової енергії необхідно систематизувати і привести до єдиних вимог норми всіх спеціальних законів, що регулюють дані відносини. Для цього необхідно розробити відповідні норми і внести зміни в Закон України «Про теплопостачання» (як базовий закон). Ці норми будуть регулювати особливості оплати комунальних послуг, що надаються через керуючу компанію, при яких кінцевий споживач мав би прямий стосунок до договору, укладеного між керуючою компанією та теплопостачальним підприємством. Також законодавчо закріпити неприпустимість припинення постачання кінцевого споживача-громадянина тепловою енергією в разі відсутності заборгованості перед управляючою компанією, неприпустимість відповідальності осіб, які проживають у багатоквартирних житлових будинках за взятими на себе зобов'язаннями за принципом «один за всіх». Отже, визнавати протизаконним дію відключення всіх споживачів теплової енергії від теплопостачання за наявності в будинку осіб, які не сплачують за спожиті послуги теплопостачання.

Список літератури: 1. Конституція України. – К. : Парлам. вид-во, 2006. – 160 с. – Офіц. вид. 2. Цивільний кодекс України. – Х. : Одіссей, 2006. – 424 с. 3. Про житлово-комунальні послуги : закон України від 26 черв. 2004 р. № 1875-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 47. – Ст. 514. 4. Про теплопостачання : закон України від 2 черв. 2005 р. № 2633-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 28. – Ст. 373. 5. Про затвердження Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лип. 2005 р. № 630 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=630-2005-%EF>. 6. Про затвердження Порядку визначення виконавця житлово-комунальних послуг у житловому фонді : наказ Держ. ком. України з питань житлово-комунального госп-ва від 25 квіт. 2005 р. № 60 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 20. – Ст. 251.

Надійшла до редколегії 25.11.2011

Раскрыты проблемы, возникающие в жилищно-коммунальной сфере при оплате за предоставленные услуги теплоснабжения потребителям. Рассмотрен вопрос надлежащего регулирования оплаты потребляемой тепловой энергии и предложены пути его решения.

Problems arising up in housing and communal services at payment for the given services of heat-supply to the consumers are exposed. The issue of the proper regulation of payment of consumable thermal energy is considered and the ways of its solutions are proposed.

УДК 347.121

С. О. Сліпченко

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ АБСОЛЮТНОГО ПРАВА

Розглянуто питання характеристики абсолютних правовідносин. Досліджено поняття абсолютного права через категорію об'єктивного права.

Категорія абсолютних прав є однією з базових в теорії права. В ній відображаються глибокі підвалини теорії та методології цивілістики. Тому абсолютні права постійно привертають до себе увагу дослідників. Як результат, з'явилося безліч точок зору щодо їх розуміння.

При цілком позитивному ставленні до плюралізму точок зору в науці цивільного права, не можна не відзначити, що така різноманітність викликає й деякі складнощі у використанні поняття абсолютного права. Виникає безліч проблем побудови підсистем абсолютного права, виявленні ознак, структури, використанні поняття і т. п. Зокрема, виникають складнощі у правильній кваліфікації нових правовідносин та визначенні їх місця в системі цивільних правовідносин, наприклад тих, що виникають з приводу нематеріальних благ, речей тощо.

Базуючись на тій чи іншій теорії, одні дослідники заперечують існування абсолютних правовідносин [1, с. 78; 2, с. 103]. Стверджуються, що навіть таке класичне абсолютне право, як право власності, перестало бути абсолютним, оскільки може обмежуватись, а його зміст визначається в законі [3, с. 246]. Інші обґрунтовують зворотне [4, с. 196; 5, с. 304; 6, с. 118; 7, с. 229; 8, с. 159–160; 9, с. 119; 10, с. 66]. Серед прихильників існування абсолютних прав поширеною є позиція, що абсолютні права – це ті, в яких визначеному колу управомочених протистоїть невизначене коло зобов'язаних осіб [11, с. 194; 12, с. 605]. Частина вчених доводить не тільки їх існування, а й виникнення нової категорії – «квазіабсолютних прав» [13, с. 65; 14, с. 28]. Відбувається наповнення поняття й різним змістом [15]. Існують також інші підходи до розкриття розглядуваного явища.

Проблемі кваліфікації абсолютних правовідносин приділяли увагу такі вчені, як: М. Г. Александров, О. С. Анікін, А. В. Власова, К. К. Гасанов, Д. М. Генкін, В. А. Дозорцев, А. О. Іванов, О. С. Іоффе, М. І. Кулагін, В. О. Лапач, Я. М. Магазінер, В. П. Мозолін, О. Г. Певзнер, В. Ф. Попондопуло, О. А. Пушкін, В. К. Райхер, А. О. Рибалов, В. І. Синайський, К. І. Скловський, О. В. Стремюхов, Є. О. Суханов, К. А. Флейшиць, Р. О. Халфіна, Г. Ф. Шершеневич та

© Сліпченко С. О., 2011